KULOLCHILIKDA AN'ANA VA INNOVATSIYA MUNOSABATI

Zokirova Shahloxon Akmalxon qizi
Qo`qon DU Musiqa nazariyasi(Tasviriy san`at va muhandislik grafikasi) kafedrasi o`qituvchisi
Durobova Hadichaxon Zoxidjon qizi
Qo`qon DU Tasviriy san`at va muhandislik grafikasi yo`nalishi talabasi

Annotatsiya

Maqolada "Kulolchilikda an'ana va innovatsiya munosabati" masalasi O'zbekiston kulolchilik san'atining tarixiy-madaniy taraqqiyoti doirasida tahlil qilinadi. Kulolchilik buyumlari moddiy madaniyat dalili, hududiy badiiy an'analar ifodasi va amaliy bilimlarni avloddan avlodga uzatish vositasi sifatida ko'rib chiqiladi. Tadqiqot tarixiy-qiyosiy va san'atshunoslik yondashuvlariga tayanadi; xulosalarni birlamchi manbalar va dala kuzatuvlari bilan tekshirish zarurligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: O'zbekiston kulolchiligi, tarixiy meros, hududiy maktablar, amaliy bezak san'ati, an'ana, madaniy meros.

Аннотация

В статье рассматривается значение заявленной темы для изучения керамического наследия Узбекистана. Керамические изделия анализируются как материальные свидетельства исторических процессов, региональных художественных традиций и передачи ремесленных знаний. Используются историко-сравнительный и искусствоведческий подходы; подчёркивается необходимость подтверждать конкретные выводы первичными источниками и полевыми данными.

Ключевые слова: керамика Узбекистана, историческое наследие, региональные школы, декоративно-прикладное искусство, традиция, культурное наследие.

Abstract

This article examines the selected topic in relation to Uzbekistan's ceramic heritage. Pottery is considered both as material evidence of historical processes and as an expression of regional artistic traditions and transmitted craft knowledge. The discussion uses historical-comparative and art-historical approaches and emphasizes the need to support specific claims with primary sources and field evidence.

Keywords: Uzbek ceramics, historical heritage, regional schools, decorative arts, tradition, cultural heritage.

Kirish

Kulolchilikda an'ana va innovatsiya munosabatining ilmiy ahamiyati moddiy obyektlar va ularni yaratgan jamoalar tajribasini birgalikda o'rganishda

namoyon bo‘ladi. Buyum tavsifi, ustalar izohi, muzey ma’lumotlari va arxeologik kontekst bir-birini to‘ldirishi kerak.

Kulolchilik O‘zbekiston moddiy madaniyati va amaliy bezak san’atining muhim qatlamlaridan biridir. Sopol buyumlar kundalik ehtiyojni qondirish bilan birga, davrning texnologik imkoniyatlari, estetik qarashlari, savdo aloqalari va mahalliy an’analarini ham aks ettiradi. Shu sababli mavzuni faqat buyum shakli yoki bezagi doirasida emas, balki tarixiy, ijtimoiy va madaniy jarayonlar bilan uzviy bog‘liqlikda o‘rganish zarur.

Kulolchilikda an’ana va innovatsiya munosabati bo‘yicha tahlilda dalillarni izchil tasniflash muhim. Buyumning kelib chiqish joyi, taxminiy sanasi, shakli, o‘lchami, xomashyosi, sirt ishlovi, bezak usuli va saqlanish holati alohida qayd etilishi kerak. Og‘zaki ma’lumotlardan foydalanilganda suhbat sanasi, suhbatdoshning roziligi va ma’lumotni qayta tekshirish imkoniyati ham ko‘rsatiladi. Shu tariqa tavsif va talqin bir-biridan farqlanadi, maqolaning daliliy asosi esa mustahkamlanadi.

Kulolchilikda an’ana va innovatsiya munosabati doirasida tarixiy davomiylik va o‘zgarishlarning o‘zaro munosabati muhimdir. An’anaviy usulning saqlanishi uning mutlaqo o‘zgarmaganini anglatmaydi; hunarmandlar mavjud tajribani ehtiyojlar, materiallar va ishlab chiqarish sharoitlariga moslashtirgan bo‘lishi mumkin.

Tadqiqot maqsadi va vazifalari

Kulolchilikda an’ana va innovatsiya munosabatining ilmiy ahamiyati moddiy obyektlar va ularni yaratgan jamoalar tajribasini birgalikda o‘rganishda namoyon bo‘ladi. Buyum tavsifi, ustalar izohi, muzey ma’lumotlari va arxeologik kontekst bir-birini to‘ldirishi kerak.

Maqolaning maqsadi tanlangan mavzuning O‘zbekiston kulolchilik merosidagi o‘rnini ilmiy-nazariy jihatdan yoritishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun asosiy tushunchalarni izohlash, tarixiy-madaniy omillarni ko‘rib chiqish, hududiy xususiyatlarni qiyoslash, an’ana va o‘zgarishlar munosabatini tahlil qilish hamda keyingi tadqiqotlar uchun yo‘nalishlarni belgilash vazifalari qo‘yiladi.

Kulolchilikda an’ana va innovatsiya munosabati bo‘yicha tahlilda dalillarni izchil tasniflash muhim. Buyumning kelib chiqish joyi, taxminiy sanasi, shakli, o‘lchami, xomashyosi, sirt ishlovi, bezak usuli va saqlanish holati alohida qayd etilishi kerak. Og‘zaki ma’lumotlardan foydalanilganda suhbat sanasi, suhbatdoshning roziligi va ma’lumotni qayta tekshirish imkoniyati ham ko‘rsatiladi. Shu tariqa tavsif va talqin bir-biridan farqlanadi, maqolaning daliliy asosi esa mustahkamlanadi.

Kulolchilikda an’ana va innovatsiya munosabati doirasida tarixiy davomiylik va o‘zgarishlarning o‘zaro munosabati muhimdir. An’anaviy usulning saqlanishi uning mutlaqo o‘zgarmaganini anglatmaydi; hunarmandlar mavjud tajribani ehtiyojlar, materiallar va ishlab chiqarish sharoitlariga moslashtirgan bo‘lishi mumkin.

Maqolaning maqsadi tanlangan mavzuning O‘zbekiston kulolchilik merosidagi o‘rnini ilmiy-nazariy jihatdan yoritishdan iborat. Ushbu maqsadga

erishish uchun asosiy tushunchalarni izohlash, tarixiy-madaniy omillarni ko‘rib chiqish, hududiy xususiyatlarni qiyoslash, an’ana va o‘zgarishlar munosabatini tahlil qilish hamda keyingi tadqiqotlar uchun yo‘nalishlarni belgilash vazifalari qo‘yiladi.

Metodologiya

Kulolchilikda an’ana va innovatsiya munosabatining ilmiy ahamiyati moddiy obyektlar va ularni yaratgan jamoalar tajribasini birgalikda o‘rganishda namoyon bo‘ladi. Buyum tavsifi, ustalar izohi, muzey ma’lumotlari va arxeologik kontekst bir-birini to‘ldirishi kerak.

Maqola tarixiy-qiyosiy tahlil, manbashunoslik, san’atshunoslik tavsifi va madaniy kontekstlashtirish yondashuvlariga tayangan holda tuzildi. Bunda kulolchilik buyumi moddiy obyekt sifatida ham, muayyan jamoaning bilim va tajribasini saqlovchi madaniy dalil sifatida ham qaraladi. Aniq arxeologik topilma yoki ustaxona bo‘yicha xulosa chiqarishda sanasi, topilgan joyi, saqlanish holati va ilmiy tavsifi ko‘rsatilgan birlamchi manbalar zarur bo‘ladi.

Kulolchilikda an’ana va innovatsiya munosabati bo‘yicha tahlilda dalillarni izchil tasniflash muhim. Buyumning kelib chiqish joyi, taxminiy sanasi, shakli, o‘lchami, xomashyosi, sirt ishlovi, bezak usuli va saqlanish holati alohida qayd etilishi kerak. Og‘zaki ma’lumotlardan foydalanilganda suhbat sanasi, suhbatdoshning roziligi va ma’lumotni qayta tekshirish imkoniyati ham ko‘rsatiladi. Shu tariqa tavsif va talqin bir-biridan farqlanadi, maqolaning daliliy asosi esa mustahkamlanadi.

Kulolchilikda an’ana va innovatsiya munosabati doirasida tarixiy davomiylik va o‘zgarishlarning o‘zaro munosabati muhimdir. An’anaviy usulning saqlanishi uning mutlaqo o‘zgarmaganini anglatmaydi; hunarmandlar mavjud tajribani ehtiyojlar, materiallar va ishlab chiqarish sharoitlariga moslashtirgan bo‘lishi mumkin.

Maqola tarixiy-qiyosiy tahlil, manbashunoslik, san’atshunoslik tavsifi va madaniy kontekstlashtirish yondashuvlariga tayangan holda tuzildi. Bunda kulolchilik buyumi moddiy obyekt sifatida ham, muayyan jamoaning bilim va tajribasini saqlovchi madaniy dalil sifatida ham qaraladi. Aniq arxeologik topilma yoki ustaxona bo‘yicha xulosa chiqarishda sanasi, topilgan joyi, saqlanish holati va ilmiy tavsifi ko‘rsatilgan birlamchi manbalar zarur bo‘ladi.

Muhokama

Kulolchilikda an’ana va innovatsiya munosabatining ilmiy ahamiyati moddiy obyektlar va ularni yaratgan jamoalar tajribasini birgalikda o‘rganishda namoyon bo‘ladi. Buyum tavsifi, ustalar izohi, muzey ma’lumotlari va arxeologik kontekst bir-birini to‘ldirishi kerak.

Tanlangan mavzuni o‘rganish shuni ko‘rsatadiki, kulolchilik merosi bo‘yicha umumiy tavsiflar muhim bo‘lsa-da, ularni aniq buyumlar, ustalar tajribasi va ilmiy nashrlar bilan boyitish talab etiladi. Kelgusidagi tadqiqotlarda kataloglashtirish mezonlarini birxillashtirish, hududiy atamalarni yozib olish, material tarkibini laboratoriya usullari bilan tekshirish va ustalar bilan dala suhbatlarini birlashtirish foydali bo‘ladi.

Kulolchilikda an’ana va innovatsiya munosabati bo‘yicha tahlilda dalillarni izchil tasniflash muhim. Buyumning kelib chiqish joyi, taxminiy sanasi, shakli, o‘lchami, xomashyosi, sirt ishlovi, bezak usuli va saqlanish holati alohida qayd etilishi kerak. Og‘zaki ma’lumotlardan foydalanilganda suhbat sanasi, suhbatdoshning roziligi va ma’lumotni qayta tekshirish imkoniyati ham ko‘rsatiladi. Shu tariqa tavsif va talqin bir-biridan farqlanadi, maqolaning daliliy asosi esa mustahkamlanadi.

Kulolchilikda an’ana va innovatsiya munosabati doirasida tarixiy davomiylik va o‘zgarishlarning o‘zaro munosabati muhimdir. An’anaviy usulning saqlanishi uning mutlaqo o‘zgarmaganini anglatmaydi; hunarmandlar mavjud tajribani ehtiyojlar, materiallar va ishlab chiqarish sharoitlariga moslashtirgan bo‘lishi mumkin.

Tanlangan mavzuni o‘rganish shuni ko‘rsatadiki, kulolchilik merosi bo‘yicha umumiy tavsiflar muhim bo‘lsa-da, ularni aniq buyumlar, ustalar tajribasi va ilmiy nashrlar bilan boyitish talab etiladi. Kelgusidagi tadqiqotlarda kataloglashtirish mezonlarini birxillashtirish, hududiy atamalarni yozib olish, material tarkibini laboratoriya usullari bilan tekshirish va ustalar bilan dala suhbatlarini birlashtirish foydali bo‘ladi.

Kulolchilikda an’ana va innovatsiya munosabati bo‘yicha tahlilda dalillarni izchil tasniflash muhim. Buyumning kelib chiqish joyi, taxminiy sanasi, shakli, o‘lchami, xomashyosi, sirt ishlovi, bezak usuli va saqlanish holati alohida qayd etilishi kerak. Og‘zaki ma’lumotlardan foydalanilganda suhbat sanasi, suhbatdoshning roziligi va ma’lumotni qayta tekshirish imkoniyati ham ko‘rsatiladi. Shu tariqa tavsif va talqin bir-biridan farqlanadi, maqolaning daliliy asosi esa mustahkamlanadi.

Xulosa

Kulolchilikda an’ana va innovatsiya munosabatining ilmiy ahamiyati moddiy obyektlar va ularni yaratgan jamoalar tajribasini birgalikda o‘rganishda namoyon bo‘ladi. Buyum tavsifi, ustalar izohi, muzey ma’lumotlari va arxeologik kontekst bir-birini to‘ldirishi kerak.

O‘zbekiston kulolchilik san’ati tarixiy xotira, hududiy o‘ziga xoslik va amaliy bilimlarni birlashtirgan murakkab madaniy hodisadir. Tanlangan mavzuning ilmiy ahamiyati uni alohida buyumlar tarixi bilan cheklamasdan, ishlab chiqarish muhiti, badiiy til, bilim uzatish va zamonaviy muhofaza masalalari bilan birgalikda o‘rganishda namoyon bo‘ladi.

Kulolchilikda an’ana va innovatsiya munosabati bo‘yicha tahlilda dalillarni izchil tasniflash muhim. Buyumning kelib chiqish joyi, taxminiy sanasi, shakli, o‘lchami, xomashyosi, sirt ishlovi, bezak usuli va saqlanish holati alohida qayd etilishi kerak. Og‘zaki ma’lumotlardan foydalanilganda suhbat sanasi, suhbatdoshning roziligi va ma’lumotni qayta tekshirish imkoniyati ham ko‘rsatiladi. Shu tariqa tavsif va talqin bir-biridan farqlanadi, maqolaning daliliy asosi esa mustahkamlanadi.

Kulolchilikda an’ana va innovatsiya munosabati doirasida tarixiy davomiylik va o‘zgarishlarning o‘zaro munosabati muhimdir. An’anaviy usulning saqlanishi uning mutlaqo o‘zgarmaganini anglatmaydi; hunarmandlar mavjud

tajribani ehtiyojlar, materiallar va ishlab chiqarish sharoitlariga moslashtirgan bo‘lishi mumkin.

O‘zbekiston kulolchilik san’ati tarixiy xotira, hududiy o‘ziga xoslik va amaliy bilimlarni birlashtirgan murakkab madaniy hodisadir. Tanlangan mavzuning ilmiy ahamiyati uni alohida buyumlar tarixi bilan cheklamasdan, ishlab chiqarish muhiti, badiiy til, bilim uzatish va zamonaviy muhofaza masalalari bilan birgalikda o‘rganishda namoyon bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdusalomov, B. U. (2023). History of the appearance and development of ceramics in Central Asia. *Modern Science and Research, 2*(11), 664–666. https://doi.org/10.71337/inlibrary.uz.science-research.25708

2. Angás, J., et al. (2022). Islamic ancient Termez: An active and long-established ceramic manufacturing centre along the Silk Road. *Archaeological Research in Asia*. https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2352226722000265

3. Luneau, E., & Martínez Ferreras, V. (2025). Ancient pottery in Central Asia: Archaeological and archaeometric approaches. Introduction to the special issue. *Archaeological Research in Asia, 41*, Article 100597. https://doi.org/10.1016/j.ara.2025.100597

4. Tonza, F. (2019). Gicduvan ve Rishtan Çömlekçiliği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 135–152. https://izlik.org/JA89LH23PS

5. Akhmedov, J. Z., & To‘lqunova, S. A. (2023). Traditions of national ceramics in Uzbekistan. *International Journal of Discoveries and Innovations in Applied Sciences, 3*(2), 29–32. https://www.oajournals.net/index.php/ijdias/article/view/1831